

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Кафедра педагогіки і методики викладання історії та суспільних дисциплін

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Завідувач кафедри

Тамара ЯНЧЕНКО

_____ (підпис)

(прізвище та ініціали)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Психологія, політична психологія

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань – 05 - Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність – 052 – Політологія

Освітній ступінь – бакалавр

Форма навчання – денна/заочна

Форма підсумкового контролю – залік

2023/2024 навчальний рік

Робочу програму розглянуто та схвалено на засіданні кафедри педагогіки і методики викладання історії та суспільних дисциплін

Протокол № 1 від 25 серпня 2023 року.

Розробник Третяк О.С., професор кафедри педагогіки і методики викладання історії та суспільних дисциплін, доктор педагогічних наук, кандидат психологічних наук, професор

(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Мова навчання – українська.

1. ОПИС ТА ПРЕДМЕТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Обсяг навчальної дисципліни (денна форма)	Обсяг навчальної дисципліни (заочна форма)
Статус навчальної дисципліни: нормативна	Загальна кількість годин: 90 Шифр та назва спеціальності: 052 «Політологія» Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки	Загальна кількість годин: 90 Шифр та назва спеціальності: 052 «Політологія» Галузь знань Соціальні та поведінкові науки
Рік підготовки: 2	<i>Лекції (теоретична підготовка): 18</i>	<i>Лекції (теоретична підготовка): 6</i>
Семестри: 4	Практичні: 16	Практичні: 2
Кількість кредитів ECTS: 3	Самостійна робота: 56 Вид контролю: залік	Самостійна робота: 82 Вид контролю: залік

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить – 37,8 % до 62,2 %

Метою навчальної дисципліни є формування у майбутніх політологів цілісного уявлення про зміст основних понять та категорій, принципи психологічної науки, існуючі методи психологічного дослідження.

Основними завданнями при вивченні дисципліни є:

- розгляд предмету і завдань психології, їх ролі в системі наукових знань;
- ознайомлення студентів з методологією та методами психології, психологією особистості та її індивідуальними властивостями, особливостями вікових періодів розвитку особистості;
- вивчення механізмів спілкування людей;
- ознайомлення із соціально-психологічними явищами в різних соціальних групах людей.

Очікувані результати навчання:**Загальні компетентності**

ЗК01. Знання предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК03. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК05. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК07. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності

СК01. Здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.

СК03. Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.

СК04. Здатність застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності.

СК09. Здатність презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень для фахівців та нефаківців

Програмі результати навчання

РН01. Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності

РН03. Вміти критично мислити у сфері професійної діяльності.

РН04. Мати навички професійної комунікації.

РН05. Вміти використовувати інформаційні та комунікаційні технології у професійній діяльності.

РН09. Вміти застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.

РН10. Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.

РН16. Презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень фахівцям і широкій аудиторії, засобам масової інформації, експертам з інших галузей знань.

2. ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ

Тематичний план

№	Назви розділів і теми	Кількість годин			
		денна форма			
		разом	у тому числі		
Лекції	Практичні заняття		Самостійна робота		
1	2	3	4	5	6
Розділ 1. Вступ до психології					
1	Предмет та методи психології	8	2	–	6
Розділ 2. Психологічні процеси та психічні властивості особистості					
2	Пізнавальні процеси, психічні стани та індивідуально-психологічні особливості особистості	10	2	2	6
1	2	3	4	5	6
Розділ 3. Вікові особливості психіки					
3	Особливості психічного розвитку на різних вікових етапах	10	2	2	6

Розділ 4. Психологія особистості та діяльності					
4	Поняття про особистість, діяльність та їх структуру	10	2	2	6
Розділ 5. Психологія взаємовідносин					
5	Спілкування як вид діяльності	10	2	2	6
6	Соціально-психологічні явища в малих групах та колективі	10	2	2	6
7	Лідерство та керівництво в соціальних групах	10	2	2	6
8	Конфлікт та агресія як соціально-психологічні феномени	11	2	2	7
Розділ 6. Політика як особлива діяльність людей					
9	Соціально-психологічні аспекти політичної діяльності	11	2	2	7
Усього:		90	18	16	56

3. КОРОТКИЙ ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Розділ 1. Вступ до психології

Тема 1. Предмет та методи психології

Предмет та методи науки. Давність психологічної думки та її перші прояви в історії наукового пізнання. Особливості становлення предмета психології. Вчення про душу, погляди Арістотеля. Розвиток психологічних знань у XVII ст. Вчення про свідомість людини.

Вплив розвитку природничих наук на розуміння поведінки людини. Виділення психології в самостійну науку. Криза психологічної науки на межі XIX–XX ст., її причини та наслідки. Виникнення нових шкіл та течій в психології: біхевіоризм, генетична психологія, гештальтпсихологія, психоаналіз, когнітивна психологія, гуманістична психологія, психологія діяльності. Коротка характеристика кожної школи, сучасний стан.

Поняття про психіку. Зв'язок мозку та психіки. Нервова система: центральна та вегетативна. Загальна будова центральної нервової системи. Будова головного мозку. Основні функціональні блоки мозку: енергетичний (верхній відділ мозкового стову); блок прийому, переробки і зберігання інформації (задні відділи обох півкуль, тім'яні, потиличні та скроневі відділи кори головного мозку); блок, що забезпечує програмування, регуляцію та контроль поведінки.

Поділ психічних явищ на процеси, стани, властивості. Досвід людини. Відносність такого поділу. Рівні прояву психіки: свідомий і несвідомий. Їх коротка характеристика. Функції свідомого та несвідомого.

Протікання психічної діяльності в особистості. Поняття про біопсихічні та психосоціальні властивості. Труднощі вивчення психічної діяльності людини. Методи психології, їх класифікація: організаційні; емпіричні; методи обробки даних; інтерпретаційні. Достойнство та недоліки кожного методу, оптимальні умови його використання. Значення для психології точних математичних методів.

Виникнення та розвиток психіки. Розвиток механізмів психічної діяльності. Розвиток психіки на різних етапах еволюції тваринного світу. Виникнення та історичний розвиток людської свідомості.

Розділ 2. Психологічні процеси та психічні властивості особистості

Тема 2. Пізнавальні процеси, психічні стани та індивідуально-психологічні особливості особистості

Відчуття, сприймання, мислення, уява, пам'ять. Емоції і почуття та воля. Увага.

Загальна характеристика пізнавальних процесів. Поняття про відчуття. Психологічне підґрунтя відчуттів та їх основні властивості. Основні властивості відчуття і діяльність. Поняття, різновиди та властивості сприймань. Спостереження і спостережливість. Поняття про мислення і його соціальну природу. Розумові дії та операції мислення. Форми мислення. Процес розуміння та розв'язання завдань. Різновиди та індивідуальні особливості мислення.

Поняття про уяву. Зв'язок уяви з об'єктивною дійсністю. Фізіологічне підґрунтя уяви. Уява і органічні процеси. Процес створення образів уяви, різновиди уяви. Уява і особистість.

Поняття та теорії пам'яті. Різновиди пам'яті. Запам'ятовування та його різновиди. Відтворення та його різновиди. Забування та його причини. Індивідуальні особливості пам'яті. Поняття про емоції та почуття та їх фізіологічне підґрунтя. Вираження емоцій та почуттів. Форми переживання емоцій та почуттів. Вищі почуття. Поняття про волю. Довільні дії та їх особливості. Аналіз складової вольової дії. Основні якості волі. Безвілля та його причини і переборення.

Поняття про увагу. Фізіологічне підґрунтя уваги. Різновиди і форми уваги та її властивості. Види уваги: довільна, мимовільна.

Поняття про темперамент та типи темпераменту. Основні властивості темпераменту. Фізіологічне підґрунтя темпераменту. Роль темпераменту в діяльності. Поняття про здібності та структура здібностей, різновиди здібностей. Індивідуальні відмінності в здібностях людей та їх природні передумови. Поняття про характер. Структура характеру. Основні риси типового характеру. Природа характеру. Формування характеру.

Розділ 3. Вікові особливості психіки

Тема 3. Особливості психічного розвитку на різних вікових етапах

Психологія дитини немовлячого віку: причини кризи новонародженості; первинний сенсорний розвиток новонародженого; розвиток емоційної сфери; Безпосередньо-емоційне спілкування немовляти з дорослими як провідний вид діяльності; оволодіння мовленням у немовлячий період; сенсомоторний розвиток та виникнення наочно-дійового мислення в немовлячий період.

Психологічна характеристика дитини раннього віку: особливості соціальної ситуації розвитку дитини в ранньому віці; предметно-маніпулятивна діяльність в ранньому віці; перші ігри дітей; розумовий розвиток у ранньому віці; розвиток самосвідомості, моральних почуттів; криза третього року життя.

Психологія дошкільного дитинства: потреби дошкільнят та формування мотивів поведінки; ієрархія мотивів; формування етичних норм поведінки; розвиток самосвідомості та формування Я-концепції; формування статевої ідентичності; сюжетно-рольова гра; розвиток мислення в дошкільному віці; розвиток уваги та особливості пам'яті; пізнавальна та емоційна уява дітей; види діяльності в дошкільному віці.

Психологічні особливості молодшого школяра: структура навчальної діяльності; розвиток пізнавальних процесів та інтересів; розвиток особистості молодшого школяра; засвоєння моральних норм і правил поведінки; розвиток емоційно-вольової сфери; особливості розвитку самосвідомості; психічні новоутворення.

Психологія особистості підлітка: прагнення до дорослості; розвиток пізнавальних процесів та інтересів; егоцентризм підліткового мислення; мотиви навчальної діяльності; підліткова уява; основні психологічні новоутворення; розвиток самосвідомості в підлітковий період; формування статевої ідентичності; криза підліткового віку; проблема «важких підлітків».

Психологія ранньої юності: соціальна ситуація розвитку; формування статево-рольових цінностей і статево-рольового самовизначення юнаків і дівчат; дружба і кохання в юнацькому віці; мотиви поведінки і ціннісні орієнтації; психологічні особливості вибору майбутньої професії; характеристика основних новоутворень юнацького віку.

Розділ 4. Психологія особистості та діяльності

Тема 4. Поняття про особистість, діяльність та їх структуру

Психологічне визначення особистості. Взаємозв'язок біопсихічних та психосоціальних властивостей. Індивід як основа особистості. Шляхи наукового опису особистості (риси та типи). Найважливіші психологічні параметри особистості: стійкість, єдність, активність і здатність до самоуправління.

Поняття про структуру особистості. Структура особистості (за З. Фрейдом): «Воно», «Я», «Над-Я».

Структура особистості: підструктури особистості; атрибути; риси (інтелект, локалізація контролю як характеристика відповідальності особистості, риси і типи особистості, характер); якості (пізнавальні: відчуття, сприйняття, пам'ять, мислення та психомоторні здібності, увага, емоційні якості особистості, вольові якості, самооцінка і рівень домагань, досвід: знання, навички, вміння, спрямованість особистості) . Їх характеристика.

Ознаки, які характеризують особистість: соціальний статус, соціальні ролі та функції, соціальні установки, соціальні потреби і мотиви, когнітивна організація (увага, відчуття, сприйняття, мислення, пам'ять, уява), емоції та почуття, воля, характер, здібності, спрямованість. Їх характеристика. Біографія як форма розвитку особистості.

Поняття про діяльність. Взаємозв'язок понять особистість та суб'єкт діяльності. Вплив діяльності на особистість. Види діяльності: гра, навчання, праця, спілкування. Типи діяльності: духовно-пізнавальна, перетворювальна, ціннісно-орієнтаційна, споживча, комунікативна, художньо-творча.

Організаційно-психологічна структура діяльності: суб'єкт, мотив, ціль, процес, дія, предмет, продукт та психічний результат, засоби суб'єкта, умови діяльності. Визначення головних компонентів засобів суб'єкта: вміння, навички, знання, звички. Поняття про професію. Класифікація професій. Основні вимоги, що ставляться професією до людини. Основні функції, компоненти та ознаки педагогічної діяльності. Професійні знання, вміння та якості вчителя. Педагогічна компетентність. Професійний розвиток вчителя.

Відповідальність суб'єкта діяльності: локус контролю.

Розділ 5. Психологія взаємовідносин

Тема 5. Спілкування як вид діяльності

Загальна характеристика спілкування. Соціальні феномени спілкування: обмін інформацією, сприймання людьми один одного, керівництво й лідерство, згуртованість і конфліктність, симпатія і антипатія тощо. Єдність спілкування й діяльності. Вплив спілкування на розвиток людини.

Функції спілкування: інформаційно-комунікативна функція; перцептивна функція; інтерактивна функція. Рівні спілкування: маніпулювання; конкуренція, суперництво; співробітництво.

Соціальна перцепція. Особливості формування образу іншої людини. Поняття соціального стереотипу. Типові схеми формування першого враження. Явище каузальної атрибуції. Психологічна сумісність та несумісність у спілкуванні.

Психологічні механізми впливу у процесі спілкування: навіювання (пряме, непряме, активне, самонавіювання), наслідування (несвідоме, свідоме, цілеспрямоване), психічне зараження (деструктивне, конструктивне), переконання.

Маніпулятивне спілкування. Типи маніпуляторів: активний, пасивний, байдужий. Моделі спілкування: запобіглива, звинувачувальна, розважлива, віддалена і врівноважена.

Моделі (типи) спілкування: запобігливий, звинувачувальний, розважливий, віддалений, врівноважений. Стратегії та тактики спілкування.

Спілкування як потреба особистості. Спілкування залежно від специфіки суб'єктів (особистість чи група): міжособистісне, міжгрупове, міжсоціумне, спілкування між особистістю та групою. Спілкування за кількісними характеристиками суб'єктів: самоспілкування, міжособистісне спілкування та масові комунікації. Характер спілкування: опосередковане і безпосереднє, діалогічне і монологічне. Спілкування за цільовою спрямованістю: анонімне, функціонально-рольове, неформальне, інтимно-сімейне.

Вербальна (словесна) та невербальна комунікації. Роль невербальних засобів передачі інформації. Жести, міміка, пантоміміка як складові загальної моторики людини. Віртуальна комунікація (віртуальне спілкування).

Рівні моральної культури спілкування: ритуальний; маніпулятивний; гуманістичний. Моральні цінності.

Трансакція як одиниця спілкування. Психологічні стани людини за Е. Берном: «Батько», «Дорослий», «Дитина».

Ділове спілкування та його особливості. Стилi ділового спілкування (авторитарний, демократичний, ліберальний).

Принципи ведення ділових бесід та переговорів. Правила ведення ділової документації.

Спілкування із ЗМІ (інтерв'ю). Спілкування у Інтернеті, соціальних мережах.

Особливості бесід телефоном. Правила телефонної розмови та мобільного етикету. Правила ділового спілкування в електронному просторі (електронна пошта (E-mail)).

Тема 6. Соціально-психологічні явища в малих групах та колективі

Психологія міжособистісних стосунків. Поведінка й діяльність людей, зумовлені фактом об'єднання їх у соціальні групи; психологічні закономірності взаємин особистості і колективу; психологічна сумісність людей у групі; соціально-психологічні явища (лідерство, згуртованість, процес прийняття групових рішень, соціальне становлення особистості, самооцінка, стійкість, навіюваність; ефективність впливу засобів масової інформації на особистість, особливості поширення чуток, моди, шкідливих звичок і обрядів). Поняття конформізму та групової фасилітації.

Класифікації груп: великі, малі, мікрогрупи (діади, тріади); формальні та неформальні; натовп людей (види: okazіональний; конвенціональний; експресивний; діючий натовп – агресивний, панічний і повстанський).

Інтегруючі основи колективу. Диференціація членів групи на службово-адміністративній, правовій, лідерській, морально-етичній чи іншій основі. Поняття конформності.

Неформальні групи. Референтна група та її вплив на колектив: генеративний (здоровий у соціальному відношенні); деградивний (негативний); пристосовницький з ознаками соціальної мімікрії.

Тема 7. Лідерство та керівництво в соціальних групах

Формальна структура групи: поділ праці та спеціалізація функцій; ієрархія посад; наявність системи координацій дій; встановлення постійних комунікацій та способів передачі інформації.

Психологічні бар'єри (конфлікти, непорозуміння, напруга). Суть методу соціометрії у варіанті, запропонованому Дж. Морено.

Системи відносин: офіційно-ділові відносини; неофіційно-ділові відносини; неофіційно-особистісні відносини.

Поняття керівництва та лідерства. Різниця між керівником і лідером. Негативні стилі керівництва.

Типи лідерів у малих соціальних групах. Стилi лідерства: авторитарний, демократичний та ліберальний.

Тема 8. Конфлікт та агресія як соціально-психологічні феномени

Психологія конфлікту. Критичні ситуації: стрес, фрустрація, криза і конфлікт.

Конфлікт як критична психологічна ситуація. Виникнення конфліктних ситуацій та конфліктної взаємодії.

Особливості сприйняття конфліктної ситуації. Динаміка розвитку конфлікту та її складові: виникнення конфліктної ситуації; усвідомлення об'єктивної конфліктної ситуації; інцидент; розширення та ескалація конфлікту.

Психологічна характеристика конфліктів. Види конфліктів. Структура конфлікту. Функції конфлікту: деструктивна, конструктивна та стабілізуюча. Стратегії міжособистісної взаємодії: протидія, уникнення, пристосування, компроміс, співробітництво. Їх характеристика, переваги та недоліки поведінкових стратегій.

Феномен агресії. Проблема агресивної поведінки особистості у психологічній і в інших гуманітарних (соціологія, кримінологія) і природничих науках (медицина, біологія, фізіологія тощо). Сутність та причини агресивної поведінки молоді. Види агресивних реакцій. Прояви агресивної поведінки. Види агресивних реакцій: фізична агресія, непрямая агресія, роздратованість, негативізм, образа та ін. Форми агресії: недеструктивна агресія; ворожа деструктивність. Сприйняття агресії.

Розділ 6. Політика як особлива діяльність людей

Тема 9. Соціально-психологічні аспекти політичної діяльності

Предмет, об'єкт вивчення, функції, історія розвитку політичної психології.

Психологія політичної діяльності.

Психологічні аспекти формування політичної культури.

Політична участь і поведінка: особливості та основні типи.

Аналіз політичного лідерства як психологічного феномену.

4. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 2. Пізнавальні процеси, психічні стани та індивідуально-психологічні особливості особистості

1. Пізнавальні та емоційно-вольові процеси, їх загальна характеристика: відчуття, сприймання, мислення, уява, пам'ять.

2. Емоційно-вольові процеси: емоції, почуття, воля.

3. Поняття про увагу.

4. Індивідуально-психологічні особливості особистості:

а) поняття про темперамент та його основні властивості; типи темпераменту;

б) поняття про характер та його структура;

в) поняття про здібності, різновиди та структура здібностей.

Тема 3. Особливості психічного розвитку на різних вікових етапах

1. Психологічна характеристика дитини немовлячого віку. Кризи новонародженості та 1 року.
2. Психологічна характеристика дитини раннього віку. Криза 3 років.
3. Психологічна характеристика дитини дошкільного віку. Криза 6-7 років.
4. Психологічні особливості дитини молодшого шкільного віку (7-10 років).
5. Психологічні особливості підлітка (11-15 років). Пубертатна криза.
6. Психологічні особливості юнаків і дівчат старшого шкільного віку (15-17 років). Психологічні особливості вибору майбутньої професії.

Тема 4. Поняття про особистість, діяльність та їх структуру

1. Поняття про особистість та її структуру.
2. Соціальні норми, цінності, соціальні установки, статус і роль особистості.
3. Соціалізація особистості: політична, економічна та статево-рольова.
4. Поняття про діяльність та її структуру. Вплив діяльності на особистість.
5. Типи діяльності: духовно-пізнавальна, перетворювальна, ціннісно-орієнтаційна, споживча, комунікативна, художньо-творча.
- 6 Основні різновиди діяльності.

Тема 5. Спілкування як вид діяльності

1. Спілкування: поняття, структура, функції та види.
2. Психологічні механізми впливу в процесі спілкування.
3. Психологічна сумісність та несумісність у спілкуванні.
4. Стратегії міжособистісної взаємодії: протидія, уникнення, пристосування, компроміс, співробітництво.

Тема 6. Соціально-психологічні явища в малих групах та колективі

1. Основні теоретичні підходи до вивчення малих груп та колективу, їх утворення та розвиток, поділ груп за ознаками.
2. Мала соціальна група: структура, особливості, типи. Поняття групової динаміки, згуртованості та сумісності в групі, феномен конформної поведінки.
3. Велика соціальна група: особливості, типи. Теорія колективу у вітчизняній та зарубіжній психології.
4. Феномен лідерства, стилі лідерства, лідерство та керівництво: спільне та відмінне, типи лідерів та керівників.
5. Метод соціометрії Дж. Морено.

Тема 7. Лідерство та керівництво в соціальних групах

1. Координація дій та способи передачі інформації.
2. Психологічні бар'єри (конфлікти, непорозуміння, напруга).
3. Метод соціометрії.
4. Системи відносин:
  - офіційно-ділові відносини;
  - неофіційно-ділові відносини;
  - неофіційно-особистісні відносини.

5. Стили лідерства. Типи лідерів. Різниця між керівником і лідером.

Тема 8. Конфлікт та агресія як соціально-психологічні феномени

1. Поняття, види та структура конфлікту.
2. Динаміка розвитку конфлікту та її складові:
  - виникнення конфліктної ситуації;
  - усвідомлення об'єктивної конфліктної ситуації;
  - інцидент;
  - розширення та ескалація конфлікту.
3. Умови та основні методи подолання конфліктів.
4. Феномен агресії. Види агресивних реакцій.

Тема 9. Соціально-психологічні аспекти політичної діяльності

1. Предмет, об'єкт вивчення, функції, історія розвитку політичної психології.
2. Психологічні аспекти формування політичної культури.
3. Політична участь і поведінка: особливості та основні типи.
4. Аналіз політичного лідерства як психологічного феномену.

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Предмет та методи психології

1. Вкажіть основні труднощі, що виникають під час вивчення психічної діяльності людини.
2. Із власного досвіду наведіть та опишіть 2 ситуації спостереження, в яких ви виступали спостерігачем. Визначте предмет спостереження (людина, ситуація взаємодії, конфлікт тощо). Розкрийте сутність предмета, зовнішні умови ситуації, опишіть психологічні ознаки предмета спостереження.
3. Поясніть, чим відрізняється спостереження у повсякденному житті від спостереження як методу психології.
4. Вкажіть, чи був у вас досвід роботи з тестами. На підставі знань та власних вражень проаналізуйте, наскільки цей метод адекватно досліджує психологічні особливості.

Тема 2. Пізнавальні процеси, психічні стани та індивідуально-психологічні особливості особистості

1. Виберіть, які з перерахованих особливостей характеризують сангвініка, меланхоліка, холерика, флегматика: енергійність, тривала працездатність, підвищена активність, гарячковість, терпіння, стриманість, повільність рухів та мови, дуже швидка зміна почуттів та настрою, виразність міміки та пантоміміки, гіперсензитивність, збуджений стан, швидке пристосування до нових обставин, пригніченість та розгубленість при невдачах, поверхневність у сприйнятті людей та явищ, самоконтроль, тривожність.
2. Визначить тип темпераменту власних батьків, найближчих родичів. Як він проявляється в поведінці? На чий схожий Ваш тип темпераменту?

Обґрунтуйте Вашу думку стосовно можливості зміни темпераменту.

3. Поясніть, чим відрізняються різні види *відчуттів*.
4. Назвіть роль, яку відіграє пам'ять у пізнавальній діяльності людини.
5. Як впливають на пізнавальну діяльність людини емоційні та вольові процеси? Опишіть функції емоцій та почуттів. Назвіть умови, що впливають на розвиток вольових якостей людини.
6. Назвіть види мислення та відмінності між різними формами мислення.
7. Назвіть фактори розвитку інтелекту.
8. Визначте індивідуальні особливості пам'яті.
9. Визначте функції, види та особливості уваги.

Тема 3. Особливості психічного розвитку на різних вікових етапах

1. Визначте, з чим пов'язані інтенсивні зміни у психіці дитини немовлячого віку (1-й рік життя).
2. Назвіть якісні перетворення в психіці дитини раннього віку та порівняйте їх з періодом криз 3 років.
3. Дайте характеристику періоду розвитку дитини 6-7 років.
4. Зробіть порівняльну характеристику дітей шкільного віку 7-11 та 11-15 років.
5. Охарактеризуйте поведінкові реакції підлітків 11-15 років. Назвіть причини небезпеки пубертатної кризи цього шкільного віку.
6. Визначте особливості періоду розвитку дитини 15-17 років. Розкрийте специфіку професійного самовизначення підлітків 15-17 років та фактори, що впливають на вибір професії.
7. Назвіть зміни в психічному розвитку дитини, що називаються кризовими.

Тема 4. Поняття про особистість, діяльність та їх структуру

1. Розкрийте взаємозв'язок понять «індивід» та «особистість».
2. Назвіть умови, за яких властивості особистості мають найяскравіший прояв чи у повсякденному житті чи в нетипових (екстремальних) ситуаціях.
3. Особистість та її характер: охарактеризуйте сутність, прояви, умови формування.
4. Розкрийте основні психологічні характеристики особистості, обґрунтуйте їх значимість для розкриття сутності особистості.
5. Проаналізуйте типи діяльності: духовно-пізнавальна, перетворювальна, ціннісно-орієнтаційна, споживча, комунікативна, художньо-творча.
6. Характерні риси та особливості трудової діяльності за фахом та специфіка творчої діяльності.
7. Проаналізуйте, в чому проявляється спонукальна дія потреб та мотивів поведінки та діяльності особистості.

Тема 5. Спілкування як вид діяльності

1. Назвіть цілі, які переслідують люди вступаючи у спілкування. Поясніть, яким чином впливає вміння спілкуватися на успішність професійної реалізації.

2. Проілюструйте з власного досвіду, що таке психологічна сумісність – несумісність. Поясніть їх значення у процесі спілкування.

3. Дайте характеристику вербального засобу спілкування. Поясніть, чому вербальні засоби під час спілкування повинні відповідати жестам, міміці.

4. Наведіть приклади впливу манер та стиль спілкування.

5. Проаналізуйте власне спілкування в різних ситуаціях взаємодії скориставшись теорією трансакційного аналізу Е. Берна.

6. Зробіть презентацію на вибір:

– Мережа Інтернет як механізм впливу;

– Діловий етикет різних країн.

Тема 6. Соціально-психологічні явища в малих групах та колективі

1. Розкрийте умови формування малих неформальних груп та схарактеризуйте явища, які там мають місце.

2. Розкрийте такі феномени як лідерство і керівництво в групі, феномен конформної поведінки.

3. Назвіть ознаки, що відрізняють колектив від групи.

Тема 7. Лідерство та керівництво в соціальних групах

1. Дайте характеристику позитивним та негативним стилям лідерства та керівництва, наведіть приклади.

2. Виділіть причини, що впливають на виникнення психологічних бар'єрів між керівником і підлеглими.

3. Розкрийте переваги і недоліки системи відносин: офіційно-ділові відносини; неофіційно-ділові відносини; неофіційно-особистісні відносини.

4. Назвіть різницю між керівником і лідером.

Тема 8. Конфлікт та агресія як соціально-психологічні феномени

1. Наведіть приклади стресу, фрустрації, кризи і конфлікту.

2. Розкрийте причини прояву агресії в молодіжному середовищі.

3. Визначте психологічні та соціальні фактори прояву агресії та її вплив на відповідний тип поведінки в конфліктній ситуації.

Тема 9. Соціально-психологічні аспекти політичної діяльності

1. Складіть таблицю в якій наведіть приклади проявів політичної культури.

2. Назвіть психологічні аспекти ефективного впливу на політичний електорат.

3. Зробіть аналіз (на прикладі певних політичних лідерів) психологічного портрету найбільш успішного та неуспішного політичного лідера.

6. ПОЛІТИКА ДИСЦИПЛІНИ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів:

Рівень теоретичної підготовки студента визначається під час його усної відповіді на теоретичні питання на практичних заняттях і під час складання екзамену та оцінюється за такими критеріями:

- відповідність змісту;
- повнота та змістовність викладу;
- доказовість викладу;
- термінологічна коректність.

Студент може отримати **7-8 балів** («відмінно»), при відповіді на питання студент виявив глибокі, міцні, узагальнені, системні знання навчального матеріалу; здатний аргументовано використовувати їх у нестандартних ситуаціях; уміє самостійно знаходити джерело додаткової інформації та аналізувати й використовувати її, виявляє власне ставлення до неї; самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особисту позицію до них. Вільно висловлює власні судження і переконливо їх аргументує; презентує власну інтерпретацію навчального матеріалу; уміє запропонувати проблемне або суперечливе питання для розгляду іншими студентами; відповідь студента повна, логічна, доказова, обґрунтована, творча. Самостійна робота виконана у повному обсязі.

Студент може отримати **5-6 балів** («добре»), якщо студент виявляє знання і розуміння навчального матеріалу; правильно, логічно відтворює його; вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; уміє аналізувати і систематизувати інформацію, встановлювати найсуттєвіші зв'язки й залежності між явищами й фактами, використовуючи загальновідомі докази у власній аргументації; відповідь студента повна, логічна, обґрунтована, але з деякими неточностями, їй бракує власних суджень. Самостійна робота виконана з незначними неточностями.

Студент може отримати **3-4 бали** («задовільно»), якщо його відповідь лише частково відповідає змісту питання; студент може в цілому самостійно відтворювати (на репродуктивному рівні) значну частину навчального матеріалу; здатний з помилками й неточностями дати визначення понять та пояснити їх на прикладах; відповідь студента правильна, але неповна, недостатньо аргументована, їй бракує самостійності при оцінюванні висловлюваних суджень. Самостійна робота виконана фрагментарно, із значними зауваженнями.

Студент може отримати **1-2 бали** («незадовільно»), якщо його відповідь не відповідає змісту питання, основні проблеми не визначені і не розкриті; доказовість викладу матеріалу і самостійні міркування відсутні; студент майже не користується психологічною термінологією. Самостійна робота не виконана, або виконана неправильно.

Поточний контроль набутих теоретичних знань здійснюється під час практичних занять у формі усного та письмового індивідуального та фронтального опитування. Тестовий контроль проводиться під час останнього практичного заняття протягом 1 академічної години.

Форма підсумкового контролю – екзамен.

Рівень володіння професійно-методичними вміння визначається під час виконання студентом практичного завдання, при виконанні завдань самостійної роботи, під час складання екзамену та оцінюється за такими критеріями:

- точність та повнота виконання практичного завдання;
- обґрунтованість аналізу конкретної теми з точки зору її відповідності принципам навчання, вимогам поетапного формування навичок і вмінь.

Студент має право:

- вільно висловлювати свої думки усно або письмово, аргументуючи їх знаннями і підготовленим психологічним інструментарієм;
- вносити пропозиції щодо формування та реалізації власної освітньої траєкторії; активізації власної самостійної пізнавальної діяльності, форм і методів проведення аудиторних занять;
- відпрацьовувати пропущені заняття в установленому порядку;
- отримувати індивідуальні консультації у викладача.

Студент зобов'язаний:

- відвідувати заняття всіх видів відповідно до встановленого розкладу, запізнення на заняття допускається тільки з поважних причин;
- брати активну участь у роботі під час аудиторних занять, дотримуватися правил етичної поведінки, поважати думки та права інших студентів і викладача;
- виконувати самостійну роботу, підготовка якої є обов'язковою умовою допуску до екзамену.
- набрати під час вивчення навчальної дисципліни мінімум 35 балів.

Політика щодо дефлайнів та перескладання. Пропущені з поважної причини заняття дозволяється відпрацьовувати впродовж **двох тижнів** після завершення дії поважної причини і при наявності документа-підстави (довідки, розпорядження про індивідуальних графік відвідування тощо).

Політика щодо академічної доброчесності. Студенти керуються нормами «Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка» (Наказ Ректора № 383 від 27.12.2019 р. зі змінами і доповненнями від 23.12.2020 р. (https://drive.google.com/file/d/1TggRAFOOn49g08VcMd_XsZHGYNp_m5LPs/view)). У процесі навчання та при підготовці самостійної роботи, виконанні індивідуальних завдань, забороняються плагіат, фабрикація та фальсифікація результатів, списування, хабарництво.

Політика щодо викладання. Викладання навчальної дисципліни відбувається на засадах студентоцентризму, антропоцентризму, гуманізму, поваги до соціокультурного плюралізму.

7. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ЗА РЕЙТИНГОВОЮ СИСТЕМОЮ

I семестр

T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	K	З	
2	8	8	8	8	8	8	8	8	9	25	100

Види контролю	Кількість	Бали	Загальна кількість балів
Робота на практичному занятті	8	6	до 48
Самостійна робота	9	2	до 18
Підсумкова контрольна робота	1	9	до 9
Усього			до 75
Залік	1	25	до 25
Разом			до 100

8. ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для заліку
90-100	A	зараховано
83-89	B	
75-82	C	
68-74	D	
60-67	E	
35-59	FX	не зараховано
0-34	F	

9. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ

1. Предмет та методи психології як науки. Особливості становлення предмета психології.
2. Школи та течії в психології: біхевіоризм, генетична психологія, гештальтпсихологія, психоаналіз, когнітивна психологія, гуманістична психологія, психологія діяльності.
3. Нервова система: центральна та вегетативна. Загальна будова центральної нервової системи.
4. Поділ психічних явищ на процеси, стани, властивості.
5. Функції свідомого та несвідомого.
6. Протікання психічної діяльності. Поняття про біопсихічні та психосоціальні властивості особистості.
7. Методи психології, їх класифікація: організаційні емпіричні методи обробки даних інтерпретаційні.
8. Психологія дитини немовлячого віку.
9. Психологічна характеристика дитини раннього віку.
10. Психологія дошкільного.
11. Психологічні особливості молодшого школяра.
12. Психологія особистості підлітка.

13. Психологія ранньої юності.
14. Психологічні параметри особистості: стійкість, єдність, активність і здатність до самоуправління.
15. Поняття про структуру особистості. Їх характеристика.
16. Поняття про діяльність. Вплив діяльності на особистість. Види та типи діяльності.
17. Організаційно-психологічна структура діяльності: суб'єкт, мотив, ціль, процес, дія, предмет, продукт та психічний результат, засоби суб'єкта, умови діяльності.
18. Основні вимоги, що ставляться професією до людини. Відповідальність суб'єкта діяльності: локус контролю.
19. Поняття про характер. Структура характеру. Основні риси типового характеру. Формування характеру.
20. Ознаками за якими поділяються групи. Референтні групи. Групи різного ступеня організації. Ознаки колективу.
21. Лідери групи. Статус особистості в колективі.
22. Класифікація груп: велика, мала, реальна, умовна, референтна, офіційна, неофіційна, формальна, неформальна. Поняття конформізму та групової фасилітації.
23. Психологічна характеристика та види конфліктів, їх структура.
24. Функції конфлікту: деструктивна, конструктивна та стабілізуюча. Стратегії міжособистісної взаємодії: протидія, уникнення, пристосування, компроміс, співробітництво. Їх характеристика, переваги та недоліки поведінкових стратегій.
25. Поняття про мову та її функції. Фізіологічні механізми мовної діяльності. Різновиди мовлення.
26. Педагогічне спілкування.
27. Поняття та фізіологічне підґрунтя уваги.
28. Соціальна перцепція. Особливості формування образу іншої людини. Поняття соціального стереотипу.
29. Психологічна сумісність та несумісність у спілкуванні. Роль невербальних засобів передачі інформації.
30. Відчуття, сприймання, мислення, уява, пам'ять.
31. Емоції, почуття та воля.
32. Загальна характеристика пізнавальних процесів.
33. Поняття про темперамент та типи темпераменту. Основні властивості темпераменту.
34. Поняття про здібності та структура здібностей, різновиди здібностей.
35. Психологія політичної діяльності.
36. Психологічні аспекти формування політичної культури.
37. Політична участь і поведінка: особливості та основні типи.

10. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Зміст і методичні матеріали до практичних занять; завдання для самостійної роботи студентів; завдання для поточного контролю знань (тести); перелік питань для підсумкового контролю знань (екзамен); конспект лекцій.

11. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Галузинський В.М., Євтух М.Б. Основи педагогіки і психології вищої школи в Україні. Київ: Інтел, 1995. 168 с.
2. Мацко Л. А., Прищак М. Д. Основи психології та педагогіки : навч. посіб. Вінниця : ВНТУ, 2009. 158 с.
3. Основи психології : підручн. / за ред. О.В. Киричука, В.А. Роменця. Київ : Либідь, 1996. 623 с.
4. Яворська Г.Х. Педагогіка для правників : навч. посіб. Київ : Знання, 2004. 335 с.

Додаткова:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
2. Дубасенюк О. А. Теоретичні і методичні основи виховної діяльності педагога. Київ, 1996. 444 с.
3. Максименко С. Д. , Соловієнко В. О. Загальна психологія : підруч. Київ : МАУП, 2001. 256 с.
4. Загальна психологія : навч. посіб. / О. Скрипченко, Л.Волинська, З.Огороднійчук та ін. Київ : А.П.Н., 1999. 436 с.
5. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання : навч.посіб. Київ : Вища шк., 1997. 304 с.
6. М'ясоїд П. А. Загальна психологія : навч. посіб. Київ: Вища шк., 1998. 479 с.
7. Основи психології / за ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. Київ : Либідь, 1996. 632 с.
8. Основи загальної психології : навч. посіб.: В 2-х т. / укл. : О. В. Полозенко, Л. М. Омельченко, С. В. Яшник та ін. Київ : НУБіП, 2009. Т.1. 310 с.
9. Основи загальної психології : навч. посіб. : В 2-х т. / укл. : О. В. Полозенко, Л. М. Омельченко, С. В. Яшник та ін.. Київ : НУБіП, 2009. Т. 2. 229 с.
10. Практикум із загальної психології / за ред. Т. І. Пашукової. Київ : Знання, 2000. 204 с.
11. Психологія : підруч. / Ю. Л. Трофімов, В. В. Рибалка, П. А. Гончарук та ін. Київ : Либідь, 1999. 558 с.
12. Психологія : конспект лекцій для студентів / І. А. Мартинюк, О. В. Полозенко, В. І. Стахневич та ін. Київ : Вид. центр НАУ, 2006. 80 с.
13. Психологія особистості: Словник-довідник / за ред. П. П. Горностаєва, Т. М. Титаренко. Київ : Рута, 2001. 320 с.

14. Практична педагогіка виховання : посіб. / за ред. М. Ю. Красовицького. Київ; Івано-Франківськ : Плай, 2000. 218 с.
15. Роменець В. А., Маноха І. П. Історія психології ХХ ст. : навч. посіб. Київ : Либідь, 2003. 992 с.
16. Семиченко В. А. Психологія особистості. Київ : Видавець Ешке О.М., 2001. 427 с.
17. Щербань П. М. Прикладна педагогіка : навч.-метод. посіб. Київ : Вища шк., 2002. 215 с.
18. Колесніченко Л. А., Борисенко Л. Л. Основи психології та педагогіки : навч.-метод. посібн. Київ : КНЕУ, 2002. 157 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Виховання. URL: <http://osvita.ua/school/psychology/>
2. Самовиховання та саморозвиток. URL: <http://www.meta-ukraine.com>
3. Методологія. URL: <http://management.com.ua>
4. Бібліотека Гумер. URL: www.gumer.info
5. Корпоративна система Галактика. URL: <http://ua-referat.com>
6. Найкращі он-лайн курси України та світу. URL: <https://prometheus.org.ua/>